

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Daniel Poláček

**Mediální obraz Summit Series v ledním
hokeji z let 1972 a 1974 v československém
tisku**

Bakalářská práce

Praha 2015

Autor práce: **Daniel Poláček**

Vedoucí práce: **PhDr. Ondřej Zamazal**

Rok obhajoby: 2015

Bibliografický záznam

POLÁČEK, Daniel. *Mediální obraz Summit Series v ledním hokeji z let 1972 a 1974 v československém tisku*. Praha, 2015. 51 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Ondřej Zamazal.

Abstrakt

Bakalářská práce se věnuje mediálnímu obrazu tzv. Summit Series z let 1972 a 1974 v československém tisku. Jelikož se obě tyto události, během kterých proti sobě poprvé nastoupili hokejisté Sovětského svazu a zámořští profesionálové, odehrály ve studenovělečných 70. letech 20. století, nabyly nejen sportovní, ale i politický rozměr. Československo bylo tou dobou pevnou součástí východní části bipolárně rozděleného světa. Práce se zabývá především tím, jak se při informování o Summit Series uplatnila komunistická propaganda. K tomu je využita kvantitativní obsahová analýza. Součástí výzkumu je i teoretická část, která se věnuje socio-historickému a mediálnímu kontextu doby.

Abstract

My bachelor thesis deals with a media portrayal of so-called Summit Series from the years 1972 and 1974 in the Czechoslovakian press. Since both events, where both Soviet and overseas athletes performed, took place in the 1970s during the Cold War, they had both sports and political dimension. During this time, Czechoslovakia was a solid part of the East in a bipolar division of the world. My thesis concentrates on the role of a communist propaganda in the Summit Series coverage. Method of the thesis is quantitative content analysis. My research has a theoretical part which examines socio-cultural and medial context of that time.

Klíčová slova

Summit Series, československý tisk, propaganda, studená válka, hokej

Keywords

Summit Series, czechoslovakian press, propaganda, cold war, ice hockey

Rozsah práce: 81 601 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne ...

Daniel Poláček

Obsah

ÚVOD.....	2
1. STUDENÁ VÁLKA	5
1. 2. DEFINICE.....	5
1. 2. OBDOBÍ 70. LET.....	6
2. SUMMIT SERIES 1972	9
2. 1. PŮVOD.....	9
2. 2. PRŮBĚH.....	11
2. 3. DŮSLEDKY	13
3. SUMMIT SERIES 1974	15
3. 1. PŮVOD.....	15
3. 2. PRŮBĚH.....	15
3. 3. DŮSLEDKY	17
3. ČESKOSLOVENSKO V 70. LETECH	19
3. 1. PRAŽSKÉ JARO.....	19
3. 2. NORMALIZACE	21
4. NORMALIZACE – MEDIÁLNÍ KONTEXT	23
4. 1. POZVOLNÉ UVOLŇOVÁNÍ POMĚRŮ.....	23
4. 2. CENZURA – OD OMEZENÍ PO ZRUŠENÍ.....	24
4. 3. MEDIA BĚHEM OKUPACE	25
4. 4. POSTUPNÁ KONSOLIDACE POMĚRŮ.....	26
4. 5. OBDOBÍ NORMALIZACE A PROPAGANDA.....	27
4. 6. ALTERNATIVNÍ MEDIÁLNÍ SFÉRA.....	28
5. SUMMIT SERIES 1972 V ČESKOSLOVENSKÉM TISKU	30
5. 1. OTÁZKA 1: KOLIK TEXTŮ K UDÁLOSTI VYŠLO A KOLIKRÁT SE TAK STALO NA TITULNÍ STRANĚ? ...	30
5. 2. OTÁZKA 2: JAKÉ TEMATICKÉ OKRUHY SE V INFORMOVÁNÍ O UDÁLOSTI VYSKYTLY?.....	30
5. 2. 1. <i>Přehled tematických okruhů</i>	31
5. 1. 2. <i>Tematické okruhy v jednotlivých denících</i>	36
6. SUMMIT SERIES 1974 V ČESKOSLOVENSKÉM TISKU	38
6. 1. OTÁZKA 1: KOLIK TEXTŮ K UDÁLOSTI VYŠLO A KOLIKRÁT SE TAK STALO NA TITULNÍ STRANĚ? ...	38
6. 2. OTÁZKA 2: JAKÉ TEMATICKÉ OKRUHY SE V INFORMOVÁNÍ O UDÁLOSTI VYSKYTLY?.....	38
6. 2. 1. <i>Přehled tematických okruhů</i>	39
6. 2. 2. <i>Tematické okruhy v jednotlivých denících</i>	42
ZÁVĚR	44
SUMMARY	45
POUŽITÁ LITERATURA.....	48
SEZNAM PŘÍLOH.....	51

Úvod

Bakalářská práce pojednává o mediálním obrazu tzv. Summit Series z let 1972 a 1974 v československých médiích. Pro obě události nesoucí označení Summit Series, platí, že šlo o významné hokejové zápasy z historie tohoto sportu, v nichž proti sobě nastoupili hráči Sovětského svazu, kteří tehdy dominovali světovým šampionátům i olympijským hrám, a zámořští profesionálové. Ti do té doby na velkých mezinárodních akcích nenastupovali. Jelikož se obě série odehrály v 70. letech 20. století, tedy v období tzv. studené války mezi východním a západním blokem, nabyly nejen sportovní, ale i politický rozměr.

Československo bylo tou dobou součástí východní části bipolárně rozděleného světa, tudíž se muselo podřizovat vůli Sovětskému svazu. Výrazně se to projevilo právě v 70. letech, kdy pod taktovkou východní velmoci probíhala tzv. normalizace, která ukončila liberalizační úsilí československé společnosti a navrátila vládu silně autoritativního režimu, což zasáhlo i mediální sféru. Cílem výzkumu je objasnit, v jaké míře se československý tisk Summit Series zabýval a jak se při tomto informování uplatnila komunistická propaganda.

Podstatnou část následujícího textu tvoří kapitoly zabývající se socio-historickým a mediálním kontextem. V první řadě je to pasáž o studené válce, její definice a vývoj v 70. letech. Poté následuje celek věnovaný oběma Summit Series z hlediska původu vzniku, samotného průběhu i vlivu na další hokejové dění. Prostor v kontextové části dostává i dějinný vývoj na československém území v normalizačních 70. letech, s čímž přímo souvisí i události kolem pražského jara z přelomu desetiletí. Tuto pasáž následně rozvíjí kapitola, jež se zaměřuje na vývoj a fungování československých médií (především tisku) v příslušném období.

Další celky práce už tvoří samotný výzkum, při němž jsou jako výzkumné jednotky využity všechny texty beroucí v potaz Summit Series, případně jednotlivými aktéry série. Celkový počet nalezených článků se vyšplhal na číslo 199. Zkoumanými deníky jsou Rudé právo, Práce a Československý sport, tedy tři celoplošná periodika. Nejvyšší náklad, přibližně jeden milionu kusů denně, mělo Rudé právo, ústřední deník

ÚV KSČ. I další dva vybrané tituly patřily z hlediska nákladu k těm významným, ale vydávaly je dobrovolné společenské organizace. V případě Práce šlo o Revoluční odborové hnutí, u Československého sportu pak Československý svaz tělesné výchovy (Končelík, Večeřa a Orság, 2010, s. 215–216, 249).

Zkoumané období bylo v případě Summit Series 1972 i 1974 vymezeno na dva týdny před začátkem prvního zápasu a dva týdny po skončení toho posledního, „okrajového“ utkání mezi Kanadou a ČSSR. S ohledem na délku průběhu samotných sérií tak lze konstatovat, že práce celkově zkoumá 15 týdnů v československém tisku.

Jak už bylo uvedeno výše, cílem studie je zjistit, v jaké míře se zkoumaná periodika Summit Series zabývala a jak se při tomto informování uplatnila komunistická propaganda.

K tomu pro každou Summit Series zvlášť poslouží dvě výzkumné otázky:

- 1) Kolik textů k události vyšlo a kolikrát se tak stalo na titulní straně?
- 2) Jaké tematické okruhy se v informování o události vyskytly?

K zodpovězení těchto otázek bude využito základní kvantitativní šetření a dále také kvantitativní obsahová analýza, která vytvoří základ pro zkoumání tematické agendy. Ta se často využívá při výzkumu mediálních obsahů. Objevuje se samostatně s cílem prozkoumat obsah určitého média a rovněž umožňuje srovnávat média mezi sebou a odhalovat odlišnosti (Trampota a Vojtěchovská, 2010, s. 99). Výhoda kvantitativní analýzy spočívá v přenositelnosti a poskytnutí objektivních výsledků, jež mohou být prezentovány v tabulkách a grafech. Pro kvantitativní obsahovou analýzu je charakteristická i vysoká míra strukturovanosti a tím pádem nadstandardní úroveň ověřitelnosti (tamtéž, s. 103).

Aplikace této metodologie v praktické části práce spočívá v opakovaném pročítání relevantních článků následně zaznamenaných do tabulky s příslušnými údaji¹ a rozřazení do nalezených tematických okruhů. Příslušné texty, jež jdou nad rámec

pouhého informování o průběhu události, mohou být zařazeny do jednoho, ale i více tematických okruhů. Zastoupení jednotlivých okruhů pak pomůže objasnit míru propagandisticky zabarvené tematické agendy a rovněž umožní porovnání zkoumaných periodik a událostí.

Poznámka: Studie původně počítala i s historickým výzkumem zodpovídajícím otázku, jak do informování o Summit Series zasahovaly státní a stranické instituce. Ve fondech ÚV KSČ (Ústřední výbor Komunistické strany Československa) a ČÚTI (Český úřad pro tisk a informace) se však nepodařilo nalézt relevantní dokumenty, které by obsahovaly instrukce, případně hodnocení, z nichž by bylo možné prokázat přímý vliv na mediální obsah k příslušné události. Výzkumná otázka zakládající se na archivních materiálech tudíž byla z práce vypuštěna.

¹ viz přílohy práce

1. Studená válka

1. 2. Definice

Termín „studená válka“ charakterizuje nepřátelské vztahy mezi Spojenými státy a Sovětským svazem značně ovlivňující světové dění ve druhé polovině 20. století. Tyto vztahy ale nemají přerůst v přímý válečný konflikt (Bradley, 1994, s. 14–15). Termín uvedl do běžného užívání americký novinář Walter Lippmann, jenž čerpal z projevu prezidentského poradce Bernarda Barucha. Ten 16. dubna 1947 jako „studenou válku“ označil tehdejší mezinárodní situaci (Bradley, 1994, s. 14). Autorem projevu však nebyl on, nýbrž americký novinář Herbert Bayard Swope (Safire, 2006). Ještě dříve použil termín „studená válka“ britský novinář a spisovatel George Orwell (1945) ve své eseji *Ty a atomová bomba*.

Není snadné studenou válku časově vymezit. Kromě pohledů, že má svůj původ už v ruském panslavismu z 19. století, se řada badatelů kloní k názoru, že její kořeny sahají k Říjnové revoluci z roku 1917. Většina historiků se však domnívá, že studená válka vypukla po druhé světové válce. I v tomto případě je ale složitá jakákoliv konkretizace, neboť pohledy na přesný datum vzniku se liší. Udávají se tedy zásadní události jako vyhlášení Trumanovy doktríny, sovětské odmítnutí Marshallova plánu, nástup komunistů v Československu, sovětská blokáda Západního Berlína nebo vznik Varšavské smlouvy (Bradley, 1994, s. 15; Drulák, 2009, s. 8).

Jako konec studené války se zpravidla označuje pád berlínské zdi v roce 1989. Podle některých úvah má ale studená válka dva konce. První z nich se datuje do roku 1962, kdy byla vyřešena karibská krize. Poté následovalo období postupného mezinárodního uvolňování přerušené závěrem 70. let, kdy Sovětský svaz podnikl invazi do Afghánistánu. Tehdy začala tzv. druhá studená válka, která skončila v roce 1989 (Drulák, 2009, s. 8).

Stejně jako se historici přou o časové vymezení studené války, existuje i řada názorů na její příčinu, respektive na jejího původce. V tomto směru jde jednotlivé

pohledy rozdělit do tří hlavních interpretačních škol – tradicionalistické, revizionistické a postrevizionistické (Nálevka, 2003, s. 9–10).

Tradicionalisté považují za viníka konfliktu SSSR, který je neústupný, podezřívavý a agresivní. Naopak USA jednájí zásadově a pragmaticky s výhradou jisté nezkušenosti. Právě v ní jednotliví autoři nacházejí příčiny diskutabilních kroků. Tradicionalistická škola má v rámci interpretačních stádií hlavní místo až do 60. let 20. století (Drulák, 2009, s. 164–165).

Poté, v návaznosti na nezdary USA ve vietnamské válce, se postupně prosazují revizionisté obracející jednostranný pohled do jisté míry ve prospěch Sovětského svazu. Ten je podle nich válkou značně oslabený a unavený, přičemž se v jeho jednání objevují známky naivity a neobratnosti. Spojené státy neumějí pochopit sovětské problémy či částečně upustit od dogmatických stanovisek, což ústí v chybné naplňování jinak obhajitelných ideálů. Hlavní vinu tak podle této interpretace nesou Spojené státy a jejich snaha o amerikanizaci zbytku světa (tamtéž).

Postrevizionistická škola je charakteristická větší měrou vědeckosti, neboť v 90. letech pracuje se zpřístupněnými prameny z USA i SSSR (Nálevka, 2003, s. 10). Na základě toho pojímá studenou válku většinou buď jako rovnovážný konflikt dvou stran, popřípadě jako soupeření, v němž mají navrch Spojené státy. Oběma aktérům je přisuzována role racionálního hráče (Drulák, 2009, s. 164–166).

1. 2. Období 70. let

Impulzem pro postupné uvolňování napjatých vztahů mezi USA a SSSR v 70. letech byla karibská krize z roku 1962, při níž reálně hrozil jaderný konflikt. Ke stavu, který Američané nazývali *détente* a Sověti *mírové soužití*, následně přispěla řada faktorů: americká zkušenost z války ve Vietnamu, vpád vojsk Varšavské smlouvy do Československa, čínsko-sovětská roztržka a úspěšná *Ostpolitik* (Bradley, 1994, s. 128).

Zřejmě největší roli sehrála válka ve Vietnamu, do níž se Spojené státy s počátkem 60. let stále více zapojovaly. Obávaly se, že bez jejich intervence padne do rukou komunistů celý asijský kontinent (podle tzv. teorie domina). V případné úspěšné obraně pak viděly možnost posílení mocenského postavení. V roce 1975, kdy vietnamský konflikt skončil, se však jasně ukázalo, že Američané utrpěli těžkou porážku. Nezabránili komunistickému severnímu Vietnamu, aby ovládl zbytek země, a přišli o vojenský majetek v hodnotě přibližně pěti miliard dolarů. Západní velmoc kromě toho mezinárodně oslabily i vnitřní problémy, jež zapříčinila aféra Watergate vedoucí k odstoupení prezidenta Richarda Nixona (tamtéž, s. 128–145).

Ukončení války ve Vietnamu zároveň potěšilo Sovětský svaz, což mělo pozitivní dopad na Helsinskou konferenci o evropské bezpečnosti z roku 1975. Ještě dříve však vietnamský konflikt posloužil východní velmoci jako určitá protiváha k intervenci v Československu (1968). Američané při vyjednávání o strategickém odzbrojování (SALT) žádali stažení sovětských vojsk z československého území, Sověti chtěli od svého protivníka obdobný krok ohledně zásahu ve Vietnamu (tamtéž, s. 136–144). Vpád vojsk Varšavské smlouvy do Československa pro USA neznamenal nic jiného než pozdržení rozhovorů o smlouvě SALT I². Prezident Lyndon Johnson jinak vnímal okupaci jako záležitost týkající se čistě východního bloku (Nálevka, 2003, s. 180–181).

Přesto invaze způsobila mezinárodní oslabení Sovětského svazu. Účastníci konference komunistických stran zemí Třetího světa v červnu 1969 odmítli sovětský zásah jednostranně podpořit. Zcela negativní postoj zaujala Čína, která se obávala, že Brežněvova doktrína omezené suverenity poslouží jako nástroj k intervencím v dalších komunistických zemích, tedy i v Číně. Ta se v důsledku toho sblížila se Spojenými státy, což mělo dopad na výraznější mocenskou rovnováhu ve světě a posílení politiky détente v 70. letech (Bradley, 1994, s. 137–138).

Dalším faktorem byla na přelomu 60. a 70. let tzv. Ostpolitik západoněmeckého kancléře Willyho Brandta, jenž uznal Německou demokratickou republiku jako

² Smlouva SALT I o strategickém odzbrojování nakonec byla podepsána a vstoupila v platnost v roce 1972. Stejně jako Helsinská konference z roku 1975 měla formálně stvrdit politiku détente (Bradley, 1994, s. 140).

svébytný stát. Výměnou za to vyjednal sovětské ústupky ohledně západního Berlína, který už díky přístupovým cestám nebyl od Západu zcela izolován (tamtéž, s. 140–141).

Všechny předchozí faktory napomohly ke konání Helsinské konference, která probíhala od 30. července do 1. srpna 1975 s 35 účastníky (33 evropských zemí, Spojené státy a Kanada), kteří jednali o čtyřech základních bodech. První z nich se týkal principů, jimiž se mají řídit vztahy evropských zemí. Do druhého bodu spadala hospodářská, vědecká a technická spolupráce a ochrana životního prostředí. Třetí bod se týkal principů kulturní spolupráce, kontaktů mezi lidmi a výměny informací. Poslední, čtvrtý bod pojednával o organizaci následných kontrolních konferencí. Když byl podepsán Závěrečný akt konference, někteří to vnímali jako konec studené války. Ten ale ve skutečnosti nenastal, neboť dodržování řady závazků zůstalo jen na papíře (tamtéž, s. 145–147).

Směr politiky détente definitivně skončil v roce 1979, kdy sovětská vojska podnikla vpád do Afghánistánu na pomoc tamější marxistické vládě. Tím odstartovala nová éra studené války. Spojené státy následně neratifikovaly smlouvu SALT II, která měla v rámci strategického odzbrojování navázat na SALT I (tamtéž, s. 153).

2. Summit Series 1972

2. 1. Původ

Značný význam pro uskutečnění Summit Series 1972, tedy osmi hokejových zápasů mezi Kanadou a Sovětským svazem, měl článek listu *Izvestija* z roku 1971. Autor textu Boris Fedosov se pozastavoval nad evropskou dominancí sovětských hokejistů, jimž chybí nové výzvy. Článek si přečetl i sekretář kanadského zastupitelství Gary Smith, který se s Fedosovem sešel. Myšlenka sportovního střetu Kanady a Sovětského svazu se posléze dostala až k čelním hokejovým představitelům, aby na mistrovství světa 1972 v Praze dospěli ke konečné dohodě (Bárta a Leschinger, 2005, s. 9–10).

Výklad, že o zrodu *Série století*, jak Summit Series 1972 bývá označována v Česku, rozhodla de facto náhoda pramenící z nepřímého apelu sovětského novináře, je však příliš zjednodušený. Ve skutečnosti byl vznik velké hokejové události, na níž k mezistátnímu zápasu poprvé nastoupil tým kompletně složený z kanadských profesionálů, nevyhnutelný a schylovalo se k němu delší dobu.

Prvním impulzem bylo zřejmě mistrovství světa 1954 ve Švédsku, na němž Sovětský svaz při své premiérové účasti získal celkové prvenství. Kanada reprezentovaná klubové týmy – často z nepříliš významných měst – postupně ztrácela dominantní postavení na mezinárodní scéně a v roce 1961 vybojovala na dlouhou dobu poslední triumf. V průběhu 60. let se sice Kanadčané rozhodli pro rehabilitaci národního mužstva tím, že ho složí z nejlepších amatérů v zemi, ale výrazný úspěch se nedostavil. Tehdy nejkvalitnější amatéři totiž dozrávali v juniorském věku a mířili mezi profesionály. Jiní buď s hokejem skončili, nebo zůstávali na stávající, nevalné úrovni. Národní hrdost Kanady, kde hokej vznikl, každopádně trpěla (Gut a Vlk, 1990, s. 333–334).

Tento stav se měl změnit na mistrovství světa 1970, jehož pořadatelství poprvé získala Kanada, přesněji CAHA (Kanadská amatérská hokejová asociace). Domácí úspěch v Montrealu a Winnipegu byl prioritou, což zdůrazňuje fakt, že o hokejovou

reprezentaci se začaly zajímat kanadské vládní orgány. V roce 1969 vznikla společnost Hockey Canada, v níž se sešli zástupci vlády, průmyslu a obchodu. Došlo i na komunikaci mezi CAHA a profesionální soutěží NHL (Národní hokejová liga), ze které vyplynul kanadský návrh na pořádání zcela otevřeného šampionátu. Kongres IIHF³ tuto variantu zamítl, ale dospěl ke kompromisnímu rozhodnutí. Z toho vyplynulo, že za Kanadu smí nastoupit maximálně devět profesionálů, mezi nimiž nesmí být žádný hráč s platným kontraktem v NHL (tamtéž, s. 313–314; Herfurt, 1998, s. 6).

Významným testem pro nově tvořící se kanadskou reprezentaci byla moskevská Cena Izvestijí v prosinci 1969. Zámořský tým dorazil s pěti profesionály a skončil na druhém místě, přičemž porazil Německou demokratickou republiku, Švédsko i Finsko a se Sovětským svazem remizoval. Prohrál jen s Československem (tamtéž, 1990, s. 314).

V lednu 1970 však do přípravy Kanady zásadně vstoupilo rozhodnutí předsedy IIHF Johna Ahearnea, který zvrátil předchozí rozhodnutí a de facto nepovolil plánovaný start profesionálů na mistrovství světa. Ahearne se odvolal na prohlášení předsedy MOV (Mezinárodní olympijský výbor) Averyho Brundage, jenž dal najevo, že hráči, kteří se utkají s profesionály, ztratí amatérský status a nebudou moci nastoupit na olympijských hrách v roce 1972 (Bárta a Leschinger, 2005, s. 9–10; Herfurt, 1998, s. 72).

Výsledkem bylo, že Evropané odmítli do zámoří odletět a Kanadáné se zřekli pořadatelsví šampionátu, na kterém nesměli využít profesionály, a k tomu odmítli další kontakt s Evropou. Mistrovství světa se tak podruhé za sebou konalo ve švédském Stockholmu (Gut a Vlk, 1990, s. 314–315). Mezinárodní roztržka na oficiálních turnajích však přispěla k tomu, že dlouhodobá snaha společnosti Hockey Canada, jež měla prolomit bariéru mezi NHL a světovým hokejem (Herfurt, 1998, s. 6), vyústila s přispěním vůle Sovětského svazu k nestandardní dohodě o uskutečnění Série století.

³ International Ice Hockey Federation (Mezinárodní hokejová federace). V několika zdrojích bakalářské práce je uvedený původní francouzský název Ligue Internationale de Hockey sur Glace (LIHG), kterým se však tato organizace neprezentuje už od 50. let (Epochs: 1957-1974, 2015).

2. 2. Průběh

Poprvé v historii se tak schylovalo k hokejovému střetu mezi zámořskými profesionály v nejsilnějším složení a pseudoamatéry ze Sovětského svazu, kteří byli špičkovými sportovci navzdory amatérskému statusu. Zatímco sovětský trenér Vsevolod Bobrov podle očekávání budoval tým zejména z hráčů, kteří společně dominovali na evropské scéně, jeho protějšek Harry Sinden měl o něco složitější úkol. Musel složit zcela nové mužstvo z hráčů NHL, v němž nemohl počítat s těmi, kteří přešli do konkurenční WHA (Světová hokejová asociace), přičemž například útočník Bobby Hull nebo brankář Gerry Cheevers patřili ke špičce kanadského hokeje (Bárta a Leschinger, 2005, s. 10; Stránský, 1994, s. 59–60).

Ohledně tvorby reprezentačního výběru zámořské velmoci je třeba zmínit i řešení finančních náležitostí a přípravu trvající jen dva týdny. Mezi Kanadány rovněž bujel dojem, že nastoupí ke zcela regulérním zápasům, jež ale mají nabídnout i jistou dávku exhibiční zábavy (Esposito a Golenbock, 2004, s. 122–123). Příprava sovětů měla podle všeho podstatně vyšší úroveň a nabídla i nestandardní tréninky pro zvládnutí důrazné hry soupeře. Hráči nacvičovali silové souboje a dokonce se nevyhnuli ani boxu (Třeťjak, 1977, s. 56).

Atmosféra na obou stranách vlastně podtrhovala domněnku, že v Sérii století by měli mít navrch Kanadané. Jasný pohled zaujali i zámořští novináři, kteří se předháněli v expresivních prognózách kanadské dominance (Herfurt, 1998, s. 6). Ještě dál zašel brankář Jacques Plante, který před prvním zápasem přišel spolu s tlumočником do šatny Sovětského svazu a radil gólmanovi Vladislavu Třeťjakovi, na koho z hráčů Kanady si má dát pozor a proč (Třeťjak, 1977, s. 54).

Úvodní zápas Summit Series 1972 vypukl 2. září v Montrealu a jeho začátek potvrdil předzápasové prognózy. Kanadané vytvořili na soupeře výrazný tlak a poměrně rychle se dostali do vedení 2:0. O to větší kontrast přinesl konečný výsledek zápasu, který sovětské hokejisty vyhráli 7:3, čímž vyvrátili mýtus o neporazitelnosti kanadských profesionálů. Následující utkání v Torontu podstatně více ovlivnily taktické pokyny a

hvězdy NHL v něm získaly zpět alespoň část ztracené reputace, když zvítězily 4:1 (Stránský, 1994, s. 60–61).

O zlom série, který by později navodil dojem, že úvodní výsledek byl dílem kanadské lehkomyšlnosti, se ale v žádném případě nejednalo. Další zápas ve Winnipegu přinesl remízu 4:4 a ve Vancouveru, kde část Série století na severoamerickém kontinentu skončila, vyhrál Sovětský svaz 5:3, což mu zajistilo pozitivní bilanci před utkáními v Moskvě. Kanadané nejenže ztráceli, ale rovněž se museli vypořádat s bučením vancouverského publika (tamtéž, s. 61; Bárta a Leschinger, 2005, s. 12).

Ještě než výběr NHL nastoupil v Moskvě ke čtyřem odvetným zápasům, odletěl do švédského Stockholmu, kde si proti tamní reprezentaci připsal výhru 4:1 a remízu 4:4. Především si ale zvykal na evropské, širší rozměry kluziště, v nichž řada odborníků viděla velkou výhodu Sovětů. Ti po dvou třetinách prvního domácího utkání prohrávali 0:3, ale nakonec zvítězili 5:4 a postavili zámořského protivníka do zcela kritické situace. Aby Kanadané zvrátili vývoj Série století, potřebovali ve zbylých třech zápasech vyhrát, což zvýšilo napětí a navodilo atmosféru vymykající se rámci běžných hokejových soubojů (tamtéž, 1994, s. 61).

Útočník Bobby Clarke, který vyznával tvrdý styl hry, sekl v šestém utkání přes kotník Valerije Charlamova, jenž dělal Kanadě problémy, a na čas ho vyřadil ze hry. Boris Michajlov na straně Sovětského svazu zase kopl bruslí Garyho Bergmana, čímž mu způsobil tržnou ránu na noze (Bárta a Leschinger, 2005, s. 12–13). Celkově se ale hrubostí a zastrašováním protivníka i rozhodčích prezentovali hlavně hráči NHL, kteří tím při zachování technické zručnosti získali výhodu. I když to v některých chvílích bylo kontraproduktivní – Jean-Paul Parisé dostal během závěrečného střetnutí trest do konce zápasu za napadení rozhodčího –, v kontextu celé Série století slavila tato taktika úspěch. Kanadané potvrdili po výhrách 3:2, 4:3 a 6:5 výsadní postavení ve světovém hokeji (Stránský, 1994, s. 61).

Po utkáních se Sovětským svazem nastoupili zámořské hvězdy ještě v Československu, kde s tehdejšími mistry světa remizovali 3:3 (tamtéž). Ačkoliv z globálního hlediska už šlo o nevýznamný zápas, dá se v něm najít pojitko s politickým

rozměrem Summit Series 1972. Phil Esposito, nejproduktivnější hráč série a lídr reprezentace, se ve své knize, kterou napsal společně se sportovním novinářem a publicistou Peterem Golenbockem (2004, s. 144), vyjádřil, že Kanadu pojily s Čechoslováky stejné antipatie vůči Sovětům.

Nejen z tohoto vyjádření lze usoudit, že Série století byla soubojem dvou hokejových škol, ale i odlišných politických systémů. Esposito vnímal Sovětský svaz jako zemi, kde je nedostatek potravin, na něž lidé čekají v dlouhých frontách, a kde neustále hlídkují vojáci a agenti, přičemž se odkazoval i na zkušenosti svých spoluhráčů. Nepocíťoval nepřátelství směrem k sovětským hokejistům, ale nenáviděl komunistický systém a v něm nastavenou atmosféru. Příznačné je vyjádření, že by dokázal zabít sovětské hráče, kdyby tím svrhl tamní režim (Esposito a Golenbock, 2004, s. 132–137).

2. 3. Důsledky

Dopad Summit Series 1972 se dá rozdělit do dvou hlavních rovin, přičemž první se týká hokejových škol obou hlavních aktérů série a druhá souvisí se světovým hokejem.

Pokud jde o první důsledek, je patrné, že zkušenosti Kanadčanů i Sovětů ze střetu s odlišným pojetím hry nemohly zůstat bez odezvy. Kluby z NHL proto začaly více napodobovat sovětské tréninkové metody, protože byly propracovanější, účelovější a kladly větší důraz na technickou stránku hokejistů. Do té doby poměrně uzavřená elitní zámořská liga rovněž odstartovala přerod v organizaci s globální hokejovou vizí. Sověti se naproti tomu inspirovali houževnatým stylem, v němž je podstatná fyzická odvaha hráčů (Herfurt, 1998, s. 7).

Druhý hlavní dopad se týkal světového hokeje. Došlo k popření mýtu o neporazitelnosti kanadských profesionálů a především se začaly bourat bariéry. Kanadčané sice v Sérii století uspěli, jenže nebyli ani zdaleka tak suverénní, jak se čekalo, což je donutilo k ústupu od arogance vůči pseudoamatérům z Evropy. V roce

1976 se s účastí všech hokejových velmocí poprvé konal Kanadský pohár následovaný dalšími čtyřmi ročníky, než ho nahradil Světový pohár. Od roku 1976 navíc IIHF povolila účast profesionálů na mistrovství světa, čehož hned využili Američané. O rok později se k nim přidala i Kanada, která tím ukončila bojkot světových šampionátů (Bárta a Leschinger, 2005, s. 16).

Série století rovněž přinesla inspiraci k pořádání obdobné události o dva roky později, kdy se příležitosti chopila profesionální zámořská soutěž WHA, která v 70. letech neúspěšně konkurovala NHL (tamtéž, s. 24).

3. Summit Series 1974

3. 1. Původ

Summit Series 1974 navázala na Sérii století tím, že proti sobě nastoupila mužstva Sovětského svazu a Kanady, ovšem zámořskou velmoc tentokrát nereprezentovali hráči NHL. Místo nich se představili hokejisté WHA, konkurenční soutěže, která skrz zápasy proti podobnému sovětskému týmu hledala cestu k větší popularitě (Bárta a Leschinger, 2005, s. 24).

WHA totiž vznikla až v roce 1971, kdy ji založili advokáti Garry Davidson a Dennis Murphy, jimž pomáhal například Bill Hunter přezdívaný Mr. Hockey of West Canada. Bylo zřejmé, že pokud chce nová liga zaujmout významné postavení v zámořském hokeji, musí jít do střetu s NHL. Ta se na konkurenci připravovala delší dobu. Od roku 1967 pravidelně přibírala nové kluby a v roce 1972, kdy odstartovala WHA, už měla 16 účastníků (Jenšík, 2011, s. 376).

Přesto se nevyhnula problémům, jež se týkaly především hráčů. Obě profesionální ligy chtěly získávat talentované hokejisty z kanadského amatérského hokeje a zaměstnávat co nejvíc hvězd, které by přilákaly fanoušky. Lepší výchozí pozici měla pochopitelně NHL se zavedenou značkou, ale i tak ji zprvu opustilo kolem 70 hráčů, přičemž mnohé spory skončily u soudu. Nejvíc NHL pocítila odchod útočníka Bobbyho Hulla, jenže pouze za podpis kontraktu s Winnipegem inkasoval jeden milion dolarů. Na tuto částku se nezvykle skládaly všechny kluby WHA. Později se k nové lize připojil i legendární Gordie Howe, aby si v Houstonu zahrál po dvou letech nečinnosti se dvěma svými syny (tamtéž; Herfurt, 1998, s. 58–59).

3. 2. Průběh

I když místo Vsevoloda Bobrova na sovětské střídačce zaujal Boris Kulagin, sestava Sovětů přinesla ve prospěch kontinuity jen drobné změny oproti Sérii století. Na kanadské straně byla tvorba konečného kádru opět složitější. Trenérem zámořského týmu se stal Bill Harris, který dříve nabral mezinárodní zkušenosti, když koučoval

Švédsko. Kanadskou reprezentaci podle očekávání postavil na hráčích, kterým unikla Summit Series 1972, protože v kariéře dali přednost WHA. Kromě útočníka Bobbyho Hulla a brankáře Gerryho Cheeverse to byl také obránce Jean-Claude Tremblay. K nim se připojili hráči, kteří opustili NHL a zároveň odehráli Sérii století, přičemž nejznámějším z nich byl Paul Henderson, střelec vítězného gólu v rozhodujícím utkání. Se svými dvěma syny dostal pozvánku i Gordie Howe, přestože mu bylo už 46 let (Bárta a Leschinger, 2005, s. 24).

Znovu tedy vznikl nový tým Kanady, jenž měl ale výhodu v tom, že podstoupil podstatně důkladnější přípravu, která zahrnovala například četná kondiční cvičení. To však nezabránilo rozporuplným reakcím vyvolaným zámořským družstvem. Odborníci soudili, že v porovnání s výběrem NHL z roku 1972 má přibližně sedmdesátiprocentní kvalitu a je tvořeno příliš mnoha veterány, kteří proti Sovětům nebudou stíhat (Gut a Vlk, 1990, s. 355).

V tomto kontextu se výsledky prvních dvou zápasů jevily poměrně pozoruhodně. V Québecu Kanadčané uhráli remízu 3:3, v Torontu pak zvítězili 4:1, což znamenalo, že měli lepší začátek než profesionálové z NHL před dvěma roky. Proto bylo překvapivé, že trenér Harris změnil pro následující zápas ve Winnipegu sestavu, v níž chyběl například brankář Cheevers. Výsledkem byla vysoká prohra 5:8. Souboj ve Vancouveru, kde část Summit Series 1974 na kanadské půdě skončila, pak přinesl nerozhodné skóre 5:5 (Bárta a Leschinger, 2005, s. 25).

Ačkoliv hráči Sovětského svazu podle všeho nenastoupili proti nejsilnějšímu výběru Kanady, vrátili se domů s rozehranou partii, která byla v polovině vyrovnaná z hlediska bodů i skóre. Proto se na sovětské mužstvo snesla menší vlna kritiky (Gut a Vlk, 1990, s. 355–356). Brankář Vladislav Tret'jak ve své knize (1977, s. 56) později vysvětloval, že Kanadčané pod vlivem Sérii století a trenéra Harrise zvolili pestřejší taktiku než před dvěma roky. Ve větší míře spoléhali na kombinační hokej, uměli vtipně měnit místa a hru pojímali kolektivněji.

Hráči WHA na sebe pozitivně upozornili i na severu Evropy, kde v rámci aklimatizace porazili Finsko 8:3 a Švédsko přehráli 4:3. V Moskvě už ale úspěšně

nebyli, neboť jim na širším kluzišti dělala větší problémy pozorná hra v obraně. Rychlostně dobře vybavení hráči Sovětů využívali často nezformovanou defenzivu protivníka k úspěšným brejkům⁴ a první dva zápasy vyhráli 3:2 a 5:2 (Gut a Vlk, 1990, s. 356).

Pokud Kanadčané v tu chvíli pomýšleli na celkové vítězství v sérii, museli pracovat s verzí, že v příštích dvou utkáních zvítězí a budou mít lepší skóre. V sedmém zápase jim mohl dát naději Bobby Hull, ale problém byl v tom, že se po jeho gólu pět vteřin před koncem za stavu 4:4 nerozsvítilo červené světlo. Sovětský svaz tak předčasně ovládl Summit Series 1974. Svoji dominanci následně stvrdil i v osmém utkání, které vyhrál 3:2. Kanadští profesionálové poté nepovedené vystoupení zakončili porážkou 1:3 v Československu (Bárta a Leschinger, 2005, s. 26).

Přestože samotné souboje nenabídly tak vysokou míru emocí jako před dvěma roky, opět bylo možné vysledovat momenty evokující nepřítelství dvou odlišných politických systémů. Obětí se i tentokrát stal hvězdný útočník Valerij Charlamov, jehož napadl obránce Rick Ley. Z některých výroků pak lze i v případě Summit Series 1974 vyčíst, že Kanadčané necítili ke svým hokejovým protivníkům nenávist, ale atmosféra v tehdejšímu komunistickému režimu jim způsobila přinejmenším kulturní šok. (tamtéž, s. 26–27).

3. 3. Důsledky

I když výběr Kanady šel do Summit Series v roce 1974 především s motivací propagovat nově vzniklou WHA, čímž se lišil od zámořské reprezentace ze Série století, výsledný produkt zapadl do tehdejšího hokejového kontextu, v němž docházelo k postupnému sblížení Severní Ameriky a Evropy.

Co se týče dopadu v národní rovině, lze si domyslet, že jediná výhra v osmi zápasech proti Sovětskému svazu nepomohla WHA získat větší popularitu, což přispělo k tomu, že ambiciózní liga ukončila svoji činnost už v roce 1979. Kromě nízké

⁴ Jako brejk se dá označit situace, při níž útočící tým náhle přečísí soupeřovu obranu.

návštěvnosti se na nezdaru podílely také neúnosně vysoké platy hráčů plynoucí z finanční války s NHL. U některých klubů bylo na vině selhání kontraktů s televizními společnostmi. Z neúspěchu konkurence samozřejmě nejvíc těžila NHL, do níž přešly čtyři kluby WHA – Winnipeg Jets, Quebec Nordiques, Edmonton Oilers a New England Whalers, přičemž všechny musely zaplatit vstupní kauci šest milionů dolarů. Profesionální liga s 21 týmy se poté rozdělila do dvou konferencí, což je model s určitými modifikacemi přetrvávající do dnešní doby (Herfurt, 1998, s. 104–105).

3. Československo v 70. letech

3. 1. Pražské jaro

Politické poměry i společenskou atmosféru 70. let na území Československa zcela zásadním způsobem utvářelo předchozí desetiletí, zejména jeho konec. Období od prosince 1967, kdy začalo plenární zasedání ÚV KSČ (Ústřední výbor Komunistické strany Československa), do noci z 20. na 21. srpna 1968, kdy vojska Varšavské smlouvy v čele se Sovětským svazem vstoupila na československé území, bývá označováno jako pražské jaro (Rataj, 2010).

Jednalo se o demokratizační proces reformních komunistů, k němuž se schylovalo v protiautoritářské a svobodomyšlné atmosféře 60. let. Přispěla k němu sovětská kritika zesnulého diktátora Josifa Vissarionoviče Stalina a boření jeho kultu osobnosti i řada čistě vnitrostátních faktorů. Jedním z nich bylo ekonomické selhání Československé socialistické republiky. Třetí pětiletka (1961–1965) se v důsledku nedostatku surovin zhroutila už v dubnu 1962 (tamtéž, s. 179–83).

Značný vliv na liberalizaci měla i koncepční bezradnost tehdejšího prvního tajemníka ÚV KSČ Antonína Novotného. Nejvlivnější muž ve státě se opíral o spolupracovníky, kteří by se dali označit jako nekvalifikovaná protireformní byrokracie, ale zároveň toleroval reformní komunisty. Těm nahrávala i mezinárodní situace, v níž po karibské krizi z roku 1962 docházelo k uvolňování napětí mezi východním a západním blokem. Československo se tím pádem mohlo víc otevřít světu jak v rámci cestovního ruchu, tak při budování kontaktů vně sovětské sféry vlivu (tamtéž, s. 187–88).

Vzestup reformního komunismu akceleroval v lednu 1968, kdy autoritářského Antonína Novotného vystřídal v pozici prvního tajemníka ÚV KSČ Alexander Dubček, jenž byl původně přijatelným kandidátem i pro konzervativní křídlo protinovotnovských komunistů. Jejich předpoklad, že Dubček bude lehce manipulovatelný, se však později ukázal jako mylný. Nový nejvlivnější státní funkcionář jednoznačně prosazoval demokratický socialismus (neboli „socialismus s lidskou tváří“) a stal se jeho symbolem

(tamtéž, s. 214–215). Následovalo osm měsíců, během nichž se československá strana snažila o reformy a jejich rozvíjení, přičemž narážela na odpor Sovětského svazu usilujícího naopak o zastavení a následnou likvidaci zamýšlených změn (Kaplan, 1993, s. 81).

Ty formuloval Akční program KSČ přijatý na zasedání strany v dubnu 1968. Změny měly proběhnout v následujících dvou až třech letech s cílem demokratizovat socialismus a při tomto úsilí akcentovat národní specifika a zájmy. De facto byla nastolena cesta k právnímu státu s občanskými svobodami. Důležitými body konceptu bylo zrušení cenzury, vznik československé federace nebo omezení role státu v ekonomickém řízení. Reformátorům šlo o vytvoření vyspělé komunistické politiky vymezující se vůči liberální parlamentní demokracii na západě i byrokraticko-direktivnímu komunistickému modelu v SSSR (Rataj, 2010, s. 177–179 a s. 215–216).

Součástí polednového vývoje v Československu bylo vykristalizování dvou hlavních proudů komunistické strany. První tvořili reformátoři v čele s Alexandrem Dubčekem, ve druhém se uskupili noví konzervativci, například Vasil Bil'ak nebo Alois Indra. Ještě dříve – v březnu 1968 – se novým prezidentem ČSSR stal Ludvík Svoboda, jenž nahradili Antonína Novotného po jeho demisi. Vedení KSČ, v němž si budoval převahu reformní proud, tím dosáhlo svého, neboť chtělo přerušit tradici dělnických prezidentů. Zároveň hledalo osobnost celostátního významu přijatelnou bez problémů i Sověty (tamtéž, s. 243–249).

Ačkoliv šlo o správný předpoklad, k celkovému demokratizačnímu vývoji v Československu zaujal Sovětský svaz negativní postoj, sílící v průběhu roku a vrcholící na přelomu července a srpna 1968. Tehdy se v Čierné nad Tisou na Slovensku konalo čtyřdenní jednání předsednictva ÚV KSČ a politbyra KSSS (Komunistická strana Sovětského svazu) v čele s Leonidem Iljičem Brežněvem. Ten po nátlaku donutil Alexandra Dubčeka k určitým ústupkům, z nichž byl významný například příslib větší kontroly tisku. Další klíčové jednání, kterého se zúčastnilo šest zemí Varšavské smlouvy, proběhlo 3. srpna v Bratislavě a došlo na něm k deklaraci Brežněvovy doktríny. V ní stálo, že problém jedné socialistické země je problémem i ostatních socialistických států, což v podstatě dávalo Sovětskému svazu právo vojensky

intervenovat v jakékoliv zemi východního bloku. Tato doktrína vyústila v okupaci Československa, jež začala v noci z 20. na 21. srpna a zúčastnilo se jí pět států Varšavské smlouvy v čele se Sověty. Ti ji jako možnou reakci na demokratizační procesy v ČSSR připravovali od dubna 1968 (tamtéž, s. 263–275).

3. 2. Normalizace

Vojenský vpád ukončil polistopadový vývoj na československém území (neboli pražské jaro) a dal impulz procesu tzv. normalizace. Ihned na počátku okupace došlo k zatčení vrcholných představitelů reformního komunismu, mezi nimiž byli kromě Dubčka například Josef Smrkovský nebo František Kriegel. Ten na pozdějším jednání v Moskvě, které probíhalo od 23. do 26. srpna 1968, jako jediný z československé delegace odmítl navzdory nátlaku podepsat moskevský protokol. Tedy dokument, jehož body ideově popřely pražské jaro a nastolily normalizační vývoj (tamtéž, s. 279–287).

Ačkoliv Dubček částečně věřil, že demokratizační změny mohou pokračovat v pomalejším tempu, jediným uskutečněným programovým postulátem pražského jara byl z dlouhodobého hlediska vznik československé federace upravující asymetrický státoprávní model a posilující autonomii Slovenska (tamtéž, s. 319). Ta byla pro Slováky stěžejní už v počátcích polednového vývoje. Zatímco v Praze mělo o federaci zájem 5 procent lidí, v Bratislavě jich bylo 95 procent (Kaplan, 1993, s. 19).

Realizaci dalších bodů z Akčního programu KSČ zamezil pokračující tlak z Moskvy a následující změny uvnitř komunistické strany. Začal se prosazovat realistický (neboli středový) proud, který se vymezil vůči dogmatickým konzervativcům i reformátorům. Tento proud reprezentoval Gustáv Husák, jenž opustil reformní myšlenky při zmiňovaném srpnovém jednání v Moskvě (Rataj, 2010, s. 307–318).

Česká společnost zareagovala na okupaci a s ní spojené politické změny skepsí a pobouřením symbolizovaným Jane Palachem. Ten se v lednu 1969 upálil s cílem probudit společnost. Jeho následný pohřeb se proměnil v tichou demonstraci proti počínající normalizaci. Pro Sověty šlo o důkaz, že Dubček nemá situaci pod kontrolou.

Jejich znepokojení vyvrcholilo v březnu, kdy Čechoslováci mohutně oslavovali druhé vítězství hokejové reprezentace nad SSSR při mistrovství světa ve Stockholmu. Při oslavách došlo (existuje hypotéza, že se tak stalo po policejní provokaci) k přímým útokům na okupační posádky a byla zničena kancelář sovětské letecké společnosti Aeroflot. Následovala dubnová abdikace Alexandera Dubčeka, kterého v pozici prvního tajemníka ÚV KSČ nahradil Gustáv Husák, jenž měl podporu realistů a konzervativců, ale také většiny reformátorů. Ti Husáka vnímali jako autoritářskou osobnost schopnou vyjednat pokračování reformem, neboť bude respektována sovětskou stranou, což se ukázalo jako naivní představa (tamtéž, s. 328–335).

I když ve slovní rovině se Husák držel duchu polednového vývoje, v praxi uplatňoval opačné myšlenky. Například Dubček – symbol Pražského jara – hierarchicky klesal v komunistické straně, až ji opustil úplně. Podobný osud potkal i další reformátory. V prosinci 1970 schválil ÚV KSČ dokument s názvem Poučení z krizového vývoje odsuzující demokratizační snahy z roku 1968 a ospravedlňující vpád vojsk Varšavské smlouvy do ČSSR. Na základě tohoto dokumentu se v období normalizace posuzovala politická loajalita občanů (mnozí z nich přišli o práci). Také došlo k čistkám uvnitř komunistické strany, kterou prostřednictvím výměny stranických legitimací opustilo zhruba půl milionů lidí, přičemž zhruba pětina z nich odešla dobrovolně. Z dlouhodobého hlediska to však nebyla masová ztráta, neboť mezi roky 1971 a 1981 se KSČ rozrostla přibližně o 650 tisíc členů. Šlo často o mladé lidi, kteří hledali cestu k budování kariéry, což se podepsalo na ideové prázdnotě strany (tamtéž, s. 354–367).

Ta se v rámci uspokojení Sovětského svazu vrátila k byrokraticko-direktivnímu modelu z éry Antonína Novotného, ale změnilo se vynucování si uznání mocenského monopolu. Nadále bylo například vyžadováno na odiv dávané jednomyslné hlasování, ale ideologická autentičnost se vytratila kvůli srpnové okupaci. Typickým znakem normalizace byla občanská pasivita, v jejímž důsledku došlo k rozvoji mimopolitických aktivit, například chataření. Ekonomika byla podřízená centrálnímu plánování a uplatňovala se v ní štědrá sociální politika. Také rostly investice do zbrojařských programů, což mělo za následek ekonomickou stagnaci (tamtéž, s. 351–353).

4. Normalizace – mediální kontext

4. 1. Pozvolné uvolňování poměrů

Postupná, ovšem velmi pozvolná liberalizace poměrů v Československu pochopitelně pronikala také do mediální sféry, jež se na sklonku 50. let potýkala s řadou problémů. Vycházelo přibližně 1 500 titulů periodik (většinu z nich tvořily závodní noviny a odborné a jiné časopisy), přičemž počet výtisku na obyvatele patřil mezi nejnižší v Evropě. Patrná byla i špatná šíře nabídky a neuspokojivá technická kvalita tisku, což vzbudilo zájem o nápravu u politických představitelů země. V červenci 1960 přijalo politické byro ÚV KSČ Základní směrnici rozvoje periodického tisku do roku 1965. Tento dokument ukládat tisku povinnost rozšiřovat rozsah, zlepšit grafickou úpravu a zvýšit počet výtisků na obyvatele. V přísně kontrolovaných médiích politického zaměření pak komunistická strana kladla důraz na utváření modelu celostátních, krajských a okresních periodik (Bednařík, Jirák a Köpplová, 2011, s. 290–291).

V období od druhé poloviny 50. let rovněž docházelo k proměnám novinářského povolání, které díky lepšímu způsobu organizace a systematictějšímu vzdělávání nabývalo rysy profese. Zvyšoval se i počet novinářů, neboť žurnalistice se nově mohli věnovat lidé, kteří nebyli členy Svazu československých novinářů. Přestože tato organizace celkově zůstávala konzervativní, ze společenských poměrů do ní prosakovaly liberalizační tendence. Řešilo se například postavení umělecké kritiky, potřeba zábavních prvků nebo požadavek na zvýšení kvality. Významnou událostí při změnách v mediální sféře bylo i zahájení vysokoškolského vyučování žurnalistiky na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze (tamtéž, s. 302–304).

Celkově od konce 50. let docházelo v rámci médií k opatrnému slábnutí koncepce ideologické výchovy mas ve prospěch posilování trendu brát v potaz zájmy čtenářů. Předzvěstí tohoto postupného obratu bylo periodikum *Večerní Praha*, které vycházelo od dubna 1955. I když večerník produkoval zprávy plnicí politicko-výchovnou funkci, kladl důraz i na informování o místních událostech, jež vzbuzovaly zájem čtenářů. Jinak je pro druhou polovinu 50. let typický rozvoj časopisecké

produkce. Právě časopisy kulturního a uměleckého zaměření se postupně vyvinuly v platformu, s níž se ve druhé polovině 60. let ztotožnilo sílicí reformní hnutí (tamtéž, s. 302–304). Jak ilustrují statistické údaje: Zatímco v roce 1965 se vydávalo 99 časopiseckých titulů kulturního a uměleckého zaměření, o dva roky později jich bylo už 175 (Končelík, Večeřa a Orság, 2010, s. 178).

4. 2. Cenzura – od omezení po zrušení

Liberalizační trend se dotkl i cenzury. Zásadní bylo v říjnu 1966 přijetí zákona *O periodickém tisku a ostatních hromadných informačních prostředcích*. Podle tohoto zákona bylo posláním médií poskytovat včasné, pravdivé, všestranné a co nejúplnější informace o událostech ze všech oblastí života v Československu i v zahraničí. Rovněž došlo ke vzniku Ústřední publikační správy, úřadu pověřeného kontrolou mediální produkce. Organizace vykonávající cenzuru se tak nově stala veřejným orgánem, jehož rozhodnutí bylo možné v souladu s legislativou napadnout (Bednařík, Jirák a Köpplová, 2011, s. 292). Tato transparentnost vedla ke snížení počtu cenzurních zásahů z bezmála 3 500 v roce 1965 na přibližně 1 500 o dva roky později (Končelík, Večeřa a Orság, 2010, s. 178).

Ani v legislativě zakotvená liberalizace médií však plně nekorespondovala se smýšlením novinářské obce, která v nabývané svobodě projevu často produkovala odvážnější obsah, než by si přál ÚV KSČ. Ten například odmítal, že by se informování o umění dalo postavit mimo stranickou ideologii. Přesto se tak dělo, což vedlo ke sporům. Zřejmě nejvýznamnější z nich přišel v říjnu 1967, kdy byly Literární noviny odebrány Svazu československých spisovatelů a přešly pod správu ministerstva kultury a informací. Obecně zásahy proti kulturním periodikům vyvolaly nesouhlas velké části veřejnosti a samozřejmě i novinářů (Bednařík, Jirák a Köpplová, 2011, s. 304–307). Toho z počátku roku 1968, kdy se prvním tajemníkem ÚV KSČ stal Alexander Dubček, využilo reformní křídlo komunistů snažící se podporou svobody slova získat přízeň novinářů. Pomocí nich chtělo oslovit veřejnost, neboť nebylo natolik silné, aby odstavilo od moci své stranické konkurenty jen za pomoci tehdejších kabinetních prostředků (Končelík, Večeřa a Orság, 2010, s. 181).

Postavení médií jako instituce svobody bylo jedním z bodů dubnového Akčního programu obsahujícího i část, podle níž měli vedoucí činitelé KSČ a státu pravdivě informovat občany o problémech a komunikovat s médii. Zároveň se v průběhu roku 1968 obecně uvolnila tvůrčí atmosféra, což mělo za následek změny v nabídce mediálních obsahů. Jelikož se upustilo od zakrývání rozporů, neúspěchů a skandálů, došlo ke zvýšenému zájmu o periodika (kromě nákladů tiskovin rostla i poslechovost rádia a sledovanost televize). V červnu – krátce poté, co se za společenské změny pražského jara postavil i poměrně konzervativní Svaz československých novinářů – došlo k novelizaci zákona *O periodickém tisku a ostatních informačních prostředcích*, který zrušil cenzuru. Ještě předtím byla zrušena i Ústřední publikační správa cenzuru vykonávající (Bednařík, Jirák a Köpplová, 2011, s. 304–307). Ve sféře řízení médií tudíž KSČ ztratila svou ústavně ukotvenou vedoucí úlohu (Končelík, Večeřa a Orság, 2010, s. 187).

4. 3. Média během okupace

Pro vedení KSSS představovala demokratizace médií fatální chybu v řízení státu. Při srpnovém vpádu vojsk Varšavské smlouvy na československé území proto bylo jedním z hlavních cílů okupantů obsazení a ovládnutí médií. Tento cíl ale skončil neúspěchem. Už krátce po invazi vydalo předsednictvo ÚV KSČ prostřednictvím rozhlasu prohlášení, v němž mimo jiné vyzvalo občany ke klidu a odmítlo okupaci. Právě Československý rozhlas měl při intervenci zásadní roli. Přestože jeho vysílání bylo oficiálně přerušeno 21. srpna kolem deváté hodiny ranní, informování občanů nadále probíhalo pomocí náhradních pracovišť, například toho na Vinohradské třídě v Praze. Provizorní vysílání skončilo symbolicky 27. srpna, kdy se Alexander Dubček vrátil z Moskvy. Náhradní pracoviště využívala i Československá televize, jejíž reportážní materiály se podařilo odvézt do Vídně, odkud poté putovaly do západní Evropy (Bednařík, Jirák a Köpplová, 2011, s. 310–312).

Tištěná periodika rovněž vycházela improvizovaným způsobem a i v několika vydáních denně, přičemž byla bezplatná a lidé si je předávali. Obecně československá

média sehrála při vyjádření odporu občanů vůči invazi důležitou sjednocující a organizátorskou roli. Jelikož okupanti dlouho nedokázali ovládnout média v Československu, uchýlili se k informační válce. Z Drážďan vysílala rozhlasová stanice Vltava a od 30. srpna se vydávalo periodikum Zprávy, od září s nákladem 200 až 300 tisíc výtisků. Obě tato média, která vykazovala značnou neprofesionalitu, co se týče jazykové úrovně, spolupracovala vzájemně, ale také s čelními protireformními funkcionáři KSČ (tamtéž, s. 312; Köpplová a Wolák, 2008, s. 95–96).

Okupační moci se dařilo dostávat československá média pod kontrolu až v návaznosti na podpis Moskevského protokolu ideově popírajícího pražské jaro a poskytujícího impulz ke vzniku ÚTI (Úřad pro tisk a informace), jehož úkolem bylo řídit, sledovat a hodnotit činnost médií. De facto cenzurní úřad rozdal 3. září 1968 první pokyny, které se týkaly hlavně intervence. Například se nesmělo používat slovo „okupant“. Později – 13. září – byl přijat zákon *O některých přechodných opatřeních v oblasti tisku a dalších hromadných informačních prostředků*. Tento zákon umožňoval obnovení předběžné cenzury a deklaroval systém sankcí vůči vydavatelům, čímž ukončil krátké období svobody médií (Bednařík, Jirák a Köpplová, 2011, s. 312–313).

4. 4. Postupná konsolidace poměrů

Dohled nad médii se formálně změnil 1. ledna 1969 s vyhlášením federalizace státu. ÚTI se rozčlenil na ČÚTI (Český úřad pro tisk a informace) a SÚTI (Slovenský úřad pre tlač a informácie). Oba úřady analyzovaly a hodnotily činnost médií, dohlížely na dodržování tiskového zákona a usměrňovaly obsahovou orientaci médií. Až na výjimky se nenavrátila předběžná cenzura, ale používala se následná, která měla oporu v autocenzurním⁵ chování novinářů. Ti museli při vydání nevhodného materiálu počítat s existenčními problémy v rámci profese. Novináři pracující v rozhlasu a televizi měli do ledna 1969 zúžené možnosti tvorby, ale nedotýkala se jich perzekuce. Změna nastala po lednové protestní sebevraždě Jana Palacha v souvislosti s tím, jak o ní bylo informováno. V médiích se po rozsáhlých opatřeních nesměli objevovat lidé s

⁵ Zatímco cenzura jako taková představuje cílený, institucionalizovaný a politicky podložený zásah státní moci do informačního toku, autocenzura je poměrně specifická, neboť pojmenovává důsledek nepřímého tlaku na autora. Tento tlak se však vymyká právnímu pojetí cenzury (Reifová, 2004, s. 26).

reformními myšlenkami. Podobný dopad jako informování ohledně úmrtí Palacha měly i hokejové události z března 1969 (Bednařík, Jirák a Köpplová, 2011, s. 314–316).

Celkově je období od srpna 1968 do roku 1971 charakteristické tím, že se v něm představitelům středového a konzervativního jádra KSČ podařilo potlačit reformní opozici a dostat média do role odpovídající normalizační politice. Během této doby tudíž došlo ke zrušení přibližně 150 ústředně registrovaných periodik. V rámci utváření takové struktury tisku, jaká by vyhovovala zájmům vládnoucí garnitury, sice vznikly i nové tituly, ale celkově poklesl počet periodik i výše nákladů. Pro režim bylo rovněž důležité vynutit si naprostou loajalitu mediálních pracovníků. Pro tento účel posloužil manifest Slovo do vlastních řad v Rudém právu z května 1969. Tento text vyjadřoval podporu novému vedení komunistické strany v čele s Gustávem Husákem, kritizoval činnost Svazu československých novinářů během Pražského jara a celkové působení médií v reformním hnutí. Také vyzýval k personálním změnám, což v praxi vedlo k odvolávání vedoucích mediálních pracovníků, stranickým prověrkám a vyškrtnutí z KSČ. Mnozí novináři tím pádem museli nuceně opustit dosavadní profesní činnost. Tento krok režimu zaručil, že média se očistí od přívrženců reformního hnutí a budou v nich působit pouze „prověřeni“ lidé, což vedlo k dalšímu rozvoji autocenzury. Rozsáhlé změny proběhly jak na úrovni tisku, tak v rámci rozhlasu a televize (tamtéž, s. 326–333). Až po těchto čistkách ve všech mediálních institucích došlo k faktickému ovládnutí mediální sféry, neboť do té doby ji komunistický režim v Československu nemohl jako propagandistický nástroj efektivně využívat (Končelík, Večeřa a Orság, 2010, s. 208).

4. 5. Období normalizace a propaganda

Zatímco počátek 70. let byl z hlediska proměny československých médií stále velmi živý, zbytek tohoto desetiletí s sebou nesl patrnou konsolidaci poměrů. Aparát KSČ prostřednictvím ideologického oddělení a oddělení masových sdělovacích prostředků usměrňoval kádrovou politiku periodik, přičemž důsledně kontroloval jak média, tak lidi, kteří v nich působili. Znatelná byla i snaha o výchovu nových novinářů. K tomu sloužily specializované programy a také samostatné univerzitní pracoviště. V

roce 1972 byla na Univerzitě Karlově zřízena Fakulta žurnalistiky, jejímž posláním bylo vychovávat novináře, kteří budou naplňovat principy socialistické žurnalistiky (Bednařík, Jirák a Köpplová, 2011, s. 335–336).

Základem režimní administrativy vykonávající dozor nad mediální produkcí, monitorovala ji a poukazovala na prohřešky a trestala je, byl po celá 70. léta ČÚTI a SÚTI. Přímý vliv měl i ÚV KSC, který po každém zasedání předsednictva či sekretariátu informoval o závěrech těchto zasedání zástupce médií, jimž také zadával úkoly. Za krajský, okresní a městský tisk měly zodpovědnost krajské a okresní výbory. Závodní a podnikové časopisy pak spadaly pod příslušené organizace komunistické strany. Na druhou stranu režim usiloval i o uspokojení potřeb obyvatelstva tím, že se staral o rozvoj tisku, televize a rozhlasu. Typická byla snaha o tvorbu kombinující ideologické působení a zábavu (tamtéž, s. 336–338).

Z výše uvedeného je zřejmé, že komunistický režim využíval média jako nástroj propagandy, kterou Slovník mediální komunikace charakterizuje následovně: „Záměrná a systematická snaha o formování představ, ovlivňování a usměrňování citů, vůle, postojů, názorů, mínění a chování lidí za účelem dosažení takové reakce, která je v souladu s úmysly a potřebami propagandisty. Propaganda usiluje o formování světového názoru, o vytvoření žádoucího skupinového, třídního a celospolečenského vědomí a vzorů jednání. Jde o institucionalizované šíření více či méně systematicky uspořádaných idejí, teorií, názorů, doktrín či celých ideologií. (...) Má ofenzivní charakter, je dlouhodobá, koncepční. Propaganda používá komunikačních prostředků, tj. médií v nejširším slova smyslu, především pak prostředků masové komunikace. (...) Nedílnou součástí propagandy je i cenzura.“ (Reifová, 2004, s. 192–193)

4. 6. Alternativní mediální sféra

I v konsolidovaných poměrech 70. let se utvářel alternativní veřejný prostor, na čemž měl podíl mezinárodní vývoj. V roce 1975 se konala Helsinská konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě, o rok později pak byly ratifikovány dvě dohody: Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o

hospodářských, sociálních a kulturních právech. Tyto dohody se staly součástí československého právního řádu. Právě dodržování lidských práv bylo základním požadavkem volného společenství lidí, kteří se vůči režimu vymezovali opozičně a kteří svůj požadavek formulovali v lednu 1977 prostřednictvím dokumentu s názvem Prohlášení Charty 77. Vládnoucí režim proti tomuto uskupení tvrdě zasáhl. Chartisté byli výslechy a zastrahováním nuceni k odvolání svých podpisů pod Prohlášením Charty 77, případně k opuštění Československa. Rozjela se i mediální kampaň proti Chartě zásadní textem Ztroskotanci a samozvanci, jenž vyšel v Rudém právu. Cílem bylo vyobrazit chartisty jako společensky bezvýznamné a izolované uskupení (Bednařík, Jirák a Köpplová, 2011, s. 347–349).

Členové Charty byli pro vládnoucí stranu nepohodlní i tím, že šířili samizdatová periodika, jejichž nárůst přišel právě s Chartou 77. Podle odhadů během normalizace postupně vycházelo až 200 nezávislých titulů. Proti těm, kteří se na samizdatových aktivitách podíleli, využíval režim několika paragrafů trestního zákona týkajících se pobuřování, podvracení republiky, nedovoleného podnikání, poškozování zájmu republiky v cizině nebo výtržnictví (Končelík, Večeřa a Orság, 2010, s. 223–227).

Kromě samizdatu byla součástí alternativního proudu rovněž exilová periodika dopravovaná do ČSSR ze zahraničí, která si lidé navzájem půjčovali. I když byl dosah těchto tiskovin poměrně malý, režim o nich nezáměrně vytvářel širší povědomí propagandistickými kampaněmi. Mezi československými obyvateli se těšila popularitě i řada zahraničních rozhlasových stanic, například BBC, Hlas Ameriky a Rádio Svobodná Evropa. Tyto stanice poskytovaly zprávy o činnosti opozice v Československu i dění v zahraničí, přestože se režim snažil omezovat jejich dostupnost (Bednařík, Jirák a Köpplová, 2011, s. 350–352).

5. Summit Series 1972 v československém tisku

Tato kapitola se pomocí dvou výzkumných otázek pokouší objasnit, v jaké míře se vybraný československý tisk zabýval Summit Series 1972 a jak se při tomto informování uplatnila komunistická propaganda. Pro tyto účely jsou využity relevantní texty v denících Rudé právo, Práce a Československý sport. Zkoumané období začíná 19. srpna 1972 (dva týdny před událostí) a končí 14. října téhož roku (dva týdny po události).

5. 1. Otázka 1: Kolik textů k události vyšlo a kolikrát se tak stalo na titulní straně?

TABULKA: Počet článků ve zkoumaných denících (Summit Series 1972)

<i>Název deníku</i>	<i>Počet článků</i>	<i>Počet čl. na titulní stráně</i>	<i>Zastoupení v procentech</i>
Rudé právo	36	0	0 %
Práce	42	1	2,4 %
Československý sport	51	19	37,3 %
<i>Celkem</i>	129	20	15,5 %

Z příložené tabulky je patrné, že Sérii století se nejvíce věnoval Československý sport, což není překvapivé, neboť se jednalo o jediný specializovaný, tj. sportovní deník vycházející v té době. Objevilo se zde celkem 51 článků, což v rámci celku představuje přibližně 39,5 %, přičemž 19 textů bylo možné spatřit na titulní straně. To rozhodně neplatí u Rudého práva a Práce. Tyto deníky informovaly o Summit Series 1972 takřka výhradně jen ve sportovní sekci a čtenářům dohromady nabídly 72 článků.

5. 2. Otázka 2: Jaké tematické okruhy se v informování o události vyskytly?

Při pročitání 129 relevantních článků k Sérii století bylo objeveno pět základních tematických okruhů, jejichž poměr byl u zvolených periodik rozdílný. Proto má tato otázka dvě podkapitoly. První z nich zobrazuje celkové zastoupení jednotlivých tematických linií a objasňuje kritéria, podle kterých byl článek k příslušnému tématu

zařazen, přičemž uvádí i příklady konkrétních textů. Druhá podkapitola pak porovnává tematickou agendu jednotlivých deníků.

5. 2. 1. Přehled tematických okruhů

TABULKA: Celkové zastoupení tem. okruhů v čs. tisku (Summit Series 1972)

<i>Název tematického okruhu</i>	<i>Počet článků</i>	<i>Podíl na celku (129 článků)</i>
Kritika kanadské strany	25	19,4 %
Popření mýtu	22	17,1 %
Chvála sovětské strany	18	14 %
Představování hokejové školy	14	10,9 %
Prospěšnost série	8	6,2 %

5. 2. 1. 1. *Téma 1: Kritika kanadské strany*

Téma nazvané *Kritika kanadské strany* má v rámci zkoumaných československých periodik nejčastější zastoupení. Dohromady se objevuje ve 25 ze 129 článků, což tvoří 19,4 %.

Do tohoto tématu byly zařazeny všechny texty, jež vytvářejí negativní obraz o kanadské reprezentaci. Prezentované v této souvislosti jako tým s pochybným a odsouzeníhodným herním vystupováním, pro které je charakteristická neúcta k rozhodčím, zastrasování soupeře a tvrdé zákroky za hranicí pravidel. Zároveň je připomínána historie kanadského amatérského hokeje, v němž byly hrubosti zcela běžné.

Pohoršení nad chováním profesionálních hráčů pak v některých člancích přechází v kritiku konkrétních aspektů západní civilizace. V publicistickém textu *Je to možné? Za čtvrt století* (Československý sport, 1972, č. 228, s. 1) například zazní názor, že zámožský hokej spěje k hororovému, pravidly neomezenému a vysoce sledovanému televiznímu představení, což koresponduje se zájmy tamních podnikatelů. Tento pohled ještě rozvíjí Milan Černovský (tamtéž, č. 242, s. 2), podle něhož násilné vystupování

profesionálních hokejistů souvisí s podstatou americko-kanadské společnosti, jejíž sportovní byznys postrádá vzdělanost či lidskou a morální úroveň. Proto není možné s profesionály pravidelně hrát férové zápasy. Obsah stejného článku tvoří i jednoznačně kritický pohled zámořského tisku na celou Sérii století. Dočteme se například, že Kanadčané sérii prohráli v nemorálním způsobu vedení boje, čímž poškodili prestiž své země v zahraničí. Dokonce dojde na slovní spojení „diplomatická katastrofa“.

Na výše zmiňovanou pokleslost sportovního byznysu v zámoří upozorňuje i článek s titulkem Hokej ze soudních síní (Práce, 1972, č. 237, s. 8) vinící z čerstvého sporu mezi NHL a nově vzniklou WHA chamtivé podnikatele.

Československý tisk tedy k utváření negativního obrazu o kanadské straně využíval jak původní texty, tak vybrané citace západních periodik, případně konkrétních osob. Typické je rovněž citování sovětského tisku často odsuzujícího tvrdou hru kanadské reprezentace.

5. 2. 1. 2. Téma 2: Popření mýtu

Druhým nejčastějším tématem ve zkoumaném tisku bylo *Popření mýtu*. Celkově ho zachytilo 22 ze 129 textů (17,1 %).

Do tohoto tématu byly zařazeny články zabývající se faktem, že sovětský, potažmo evropský hokej se kvalitou minimálně vyrovnal tomu zámořskému. V československém tisku se už od prvního zápasu Sérii století psalo o zničení dlouholetého mýtu a došlo na srovnání se švédským mistrovstvím světa v roce 1954. Sovětský svaz tehdy při své premiérové účasti nečekaně porazil kanadské amatéry 7:2 a zajistil si celkové prvenství. Kanadský hokej je dále připodobňován k anglickému fotbalu, o němž v dřívějších dobách také panovaly představy, že je na světě jasně nejlepší.

V textu s názvem *To je rána!* (Československý sport, č. 209, s. 7) je rovněž zmiňována vtipná historka o kanadském novináři, který napsal, že pokud Sověti vyhrají

jediný zápas s profesionály, sní svůj článek v novinách, což později splnil u hotelu, kde sovětští hráči bydleli.

I při referování o tomto tématu jsou často využívány citace zahraničního tisku potvrzující popření mýtu, velký prostor pak dostávají i vyjádření kanadských představitelů, kteří po úvodním šoku projevují zájem o evropský hokej, případně evropské hokejisty. Gordon Juckes, generální sekretář CAHA, například prohlásil, že torontští Maple Leafs by za Valerije Charlamova byli ochotni zaplatit milion dolarů (tamtéž, č. 219, s. 1).

5. 2. 1. 3. Téma 3: Chvála sovětské strany

Významnou část obsahu zkoumaných periodik tvořilo i téma s názvem *Chvála sovětské strany*, jež se objevilo v 18 ze 129 textů, což činí 14 %.

Toto téma částečně navazuje na téma *Popření mýtu*. Sovětští hokejisté jsou v důsledku zboření dlouhotrvajícího mýtu místy až adorováni jak z domova, tak ze strany soupeře i jeho fanoušků. Vyzdvihováno je příkladné chování Sovětů i jejich hra postavená na kolektivní spolupráci (vymezení proti individuálnímu pojetí Kanady), rychlosti, pohyblivosti, obratnosti, technice a tělesné připravenosti.

V článku s výmluvným titulkem *Sovětský hokej – nejlepší hokej* cituje Československý sport (1972, č. 218, s. 1) dva představitele kanadské reprezentace: trenéra Harryho Sindena a vedoucího týmu Alana Eagletona, podle nichž má být sovětské mužstvo nejlepší, jaké kdy viděli. V publicistickém textu *Je to možné?* (tamtéž, č. 224, s. 8) pak autor vyjadřuje obdiv nad tím, za jak relativně krátkou dobu si sovětská reprezentace vybuodovala dominantní postavení ve světovém hokeji.

Prostor dostává i bývalý trenér sborné Arkadij Černyšev. Celkový výsledek Série století, kterou těsně vyhrála Kanada, se podle něj dá označit za významný úspěch Sovětského svazu, a proto není třeba měnit metodiku (tamtéž, č. 234, s. 1). Prezentovaný úspěch Sovětů dokresluje například i telegram, v němž se organizační

výbor letních olympijských her 1978 v Montrealu pozastavuje nad velkolepou hrou mužstva SSSR (Rudé právo, 1972, č. 234, s. 8).

5. 2. 1. 4. *Téma 4: Představování hokejové školy*

Ve 14 ze 129 článků (10,9 % obsahu) se v rámci zkoumaných periodik objevuje s názvem *Představování hokejové školy*.

Do tohoto tématu byly zahrnuty všechny texty seznamující čtenáře s kanadskou, případně sovětskou hokejovou školou. Ve většině šlo o propagandisticky nezabarvené články, jež se věnovaly historii, hokejovým podmínkám v zemi a hlavně jednotlivým hráčům.

Rozsáhlý seriál Československého sportu s názvem ...hokej? Toje hokej! se zabýval především kanadskou soupiskou pro Sérii století. Čtenáři se postupně mohli dočíst o brankářích, obráncích i útočnících. Autor Vilém Havelka rozebíral jejich kariéry i to, proč jsou výjimeční. O Philu Espositovi například napsal: „Hraje čistě, ale velmi tvrdě v útočné třetině. Tady v pravém slova smyslu oživne. Je tak velký a silný, že když se usadí před soupeřovou brankou, nikdo s ním nehne. (...) Střílí velmi často a rychle. Nezištně přihrává, vyhýbá se potyčkám. Jeho slabinou je bruslení.“ (Československý sport, 1972, č. 208, s. 2)

U sovětské reprezentace, kterou československé publikum z mezinárodních zápasů znalo, na podobně široké představování nedošlo. Přesto bylo možné dočíst se o vývoji hokeje v Sovětském svazu, případně o jednom z nejhvězdnějších Sovětů – Valeriji Charlamovovi (Rudé právo, 1972, č. 229, s. 8).

5. 2. 1. 5. *Téma 5: Prospěšnost série*

Nejméně časté zastoupení má v rámci zkoumaného československého tisku téma *Prospěšnost série* obsažené v 8 článcích, což tvoří jen 6,2 % celku.

Do tohoto tématu byly zahrnuty texty, které na základě citací kanadských i sovětských představitelů vyjadřovaly pohled, že Série století je užitečná jak pro oba zúčastněné týmy, tak pro celkový rozvoj hokeje, a proto je ku prospěchu věci v takových konfrontacích pokračovat. Okrajově také došlo na analýzu herního stylu každé školy i s jejími klady a zápory.

Už bezprostředně po posledním utkání v Sovětském svazu prohlásil druhý trenér sborné Boris Kulagin, že Série století nesporně obohatila sovětský hokej o nové zkušenosti. Kouč kanadské reprezentace Harry Sinden na to navázal tvrzením, že zápasy měly vysokou úroveň a byly užitečné jak pro hráče, tak i pro diváky a kluby všech reprezentantů (Československý sport, 1972, č. 230, s. 8).

Objevuje se i zpráva o finanční prospěšnosti série, která v utkáních na zámořské půdě vykazala zisk 800 tisíc dolarů. Plán byl takový, že polovina těchto peněz půjde do fondu NHL a zbylá část přispěje k rozvoji amatérského hokeje v Kanadě (Práce, 1972, č. 219, s. 5).

5. 1. 2. Tematické okruhy v jednotlivých denících

TABULKA: Tematické okruhy v Rudém právu (Summit Series 1972)

<i>Název tematického okruhu</i>	<i>Počet článků</i>	<i>Podíl na celku (36 článků)</i>
Kritika kanadské strany	9	25 %
Popření mýtu	9	25 %
Chvála sovětské strany	5	13,9 %
Představování hokejové školy	3	8,3 %
Prospěšnost série	0	0 %

TABULKA: Tematické okruhy v Práci (Summit Series 1972)

<i>Název tematického okruhu</i>	<i>Počet článků</i>	<i>Podíl na celku (42 článků)</i>
Kritika kanadské strany	8	19 %
Popření mýtu	6	14,3 %
Chvála sovětské strany	6	14,3 %
Představování hokejové školy	2	4,8 %
Prospěšnost série	3	7,1 %

TABULKA: Tematické okruhy v Československém sportu (Summit Series 1972)

<i>Název tematického okruhu</i>	<i>Počet článků</i>	<i>Podíl na celku (51 článků)</i>
Kritika kanadské strany	8	15,7 %
Popření mýtu	7	13,7 %
Chvála sovětské strany	7	13,7 %
Představování hokejové školy	9	17,6 %
Prospěšnost série	5	9,8 %

Ze tří výše uvedených tabulek lze vyvodit, že všechny zkoumané deníky zhruba ve stejné míře adorovaly sovětskou hokejovou školu a její hráče (téma *Chvála sovětské strany*). V dalších tematických okruzích už jsou ve větší či menší míře patrné rozdíly.

Komunistickou stranou vydávané Rudé právo, u něhož se dá předpokládat nejvýraznější ideologické zatížení, se nejvíce zaměřovalo na utváření negativního obrazu o zámořském účastníkovi Série století a ve stejné míře seznamovalo čtenáře s

padlým mýtem o neporazitelnosti profesionálních hokejistů. Témata *Kritika kanadské strany* a *Popření mýtu* zabrala celou polovinu obsahu týkajícího se významné sportovní série. Minimální prostor naopak dostaly okruhy, u nichž se propagandistické zabarvení takřka neobjevovalo. Například téma *Prospěšnost série* neprostupovalo ani jedním článkem.

Kontrast v nabízeném obsahu se nejvíce projevil při srovnání Rudého práva a Československého sportu. I specializovaný deník vydávaný Československým svazem tělesné výchovy se sice podílel na tvorbě negativního mediálního obrazu o kanadském hokeji, ale kromě toho nabídl čtenářům také hodně ideologicky nezatíženého materiálu. Dobře to ilustruje nejvýraznější zastoupení tematického okruhu Představování hokejové školy, který se zaměřoval především na profily kanadských, případně sovětských hráčů.

Deník Práce, jež stejně jako Československý sport vydávala dobrovolná společenská organizace (v tomto případě Revoluční odborové hnutí), se nastavenou tematickou agendou ohledně Série století blížil spíše Rudému právu.

6. Summit Series 1974 v československém tisku

Tato kapitola se na základě dvou výzkumných otázek snaží zjistit, v jaké míře se zvolený československý tisk zabýval Summit Series 1974 a jak se při tomto informování uplatnila komunistická propaganda. K těmto účelům jsou využity příslušné články v periodikách Rudé právo, Práce a Československý sport. Zkoumané období se pohybuje v rozmezí od 3. září 1974 (dva týdny před událostí) do 22. října téhož roku (dva týdny po události).

6. 1. Otázka 1: Kolik textů k události vyšlo a kolikrát se tak stalo na titulní straně?

TABULKA: Počet článků ve zkoumaných denících (Summit Series 1974)

<i>Název deníku</i>	<i>Počet článků</i>	<i>Počet čl. na titulní straně</i>	<i>Zastoupení v procentech</i>
Rudé právo	21	0	0 %
Práce	21	0	0 %
Československý sport	28	15	53,6 %
<i>Celkem</i>	70	15	21,4 %

O Summit Series 1974 celkem pojednávalo jen 70 textů, tedy takřka o polovinu méně než u Série století z roku 1972. I nyní však platí, že největší pozornost věnoval události Československý sport, který navíc hned 15 z 28 článků uveřejnil na titulní straně, což je přibližně o 16 % více než v roce 1972. Nabízí se otázka, nakolik to souvisí s absencí letní olympiády na přelomu srpna a září. Roli může hrát i fakt, že Sovětský svaz tentokrát vyšel z hokejového střetu s Kanadou jako vítěz a působil dominantněji.

6. 2. Otázka 2: Jaké tematické okruhy se v informování o události vyskytly?

Na základě pročitání 70 relevantních textů k Summit Series 1974 byly stanoveny čtyři hlavní okruhy témat, přičemž stejně jako v případě Série století platí, že u jednotlivých titulů se tematická agenda lišila. Postup při zodpovězení druhé výzkumné otázky je tedy stejný jako v páté kapitole.

6. 2. 1. Přehled tematických okruhů

TABULKA: Celkové zastoupení tem. okruhů v čs. tisku (Summit Series 1974)

<i>Název tematického okruhu</i>	<i>Počet článků</i>	<i>Podíl na celku (70 článků)</i>
Kritika kanadské strany	12	17,1 %
Prospěšnost série	10	14,3 %
Poučený přístup Kanady	8	11,4 %
Zájem o sérii	3	4,3 %

6. 2. 1. 1. Téma 1: Kritika kanadské strany

Téma nazvané *Kritika kanadské strany* se v rámci zkoumaných československých periodik objevuje ve 12 ze 70 textů, čímž s 17,1 % tvoří nejvýznamnější celek.

Do tohoto tématu byly zařazeny všechny články, jež o reprezentaci Kanady a obecně o zámořském hokeji utvářejí negativní obraz. Prostor podobně jako v případě Summit Series 1972 dostává kritika kanadského herního vystupování vyznačujícího se nerespektováním rozhodčích nebo brutálními zákroky za hranicí pravidel. Zazní úvaha, že takové chování by mohlo negativně ovlivnit budoucí hokejové konfrontace Evropy se zámořím (Rudé právo, 1974, č. 238, s. 8).

I při informování o Summit Series 1974 přechází kritika profesionálů hranici samotné série, v tomto případě se československý tisk pozastavuje nad nezdravými kapitalistickými poměry v zámořském klubovém hokeji a zmiňuje spor mezi NHL a nově vniklou WHA. Tyto dvě ligy se přetahují o hráče, přičemž se ohlíží i po těch z Evropy, což je špatně. V této souvislosti dochází i na kritiku československých hokejistů, kteří se do zámoří vydali, čímž zklamali socialistickou společnost, která jim poskytla vše potřebné v jejich rozvoji (Československý sport, 1974, č. 237, s. 1, 3).

S ohledem na výsledek série tentokrát s přehledem ovládnuté Sověty se ve zkoumaném tisku zpochybňuje i síla kanadského týmu, jenž je vyobrazován jako pomalý, statický a příliš založený na individualitách. Přestože je opakovaně zmiňováno, že Kanadané tentokrát zvolili důkladnější přípravu (viz téma *Poučený přístup Kanady*), skepse ohledně herních možností jejich výběru se objevuje už před jednotlivými zápasy. Autor Vilém Havelka (tamtéž, č. 220, s. 6) upozorňuje například na vysoký věkový průměr mužstva, případně nedostatek talentu.

6. 2. 1. 2. Téma 2: Prospěšnost série

Téma s názvem *Prospěšnost série* se v rámci zkoumaného tisku objevuje v o něco menší míře než to předchozí. Celkem ho nalezneme v 10 ze 70 článků, což činí 14,3 % obsahu.

Toto téma prezentuje především na základě výroků sovětských a kanadských představitelů názor, že střety evropského a zámořského hokeje jsou nezbytné pro další vývoj hry i její popularizaci ve světě, přičemž obohatí také jednotlivé aktéry zápasů.

Ve všech těchto aspektech už byl zjevný přínos Summit Series 1972, ovšem stále platilo, že Kanada se nezúčastňovala světových šampionátů, o čemž v negativním duchu hovořil například trenér Sovětského svazu Boris Kulagin: „Mistrovství světa ztratilo na úrovni rozpadnutím silné pětky. (...) Vráti-li se (Kanada) na světovou scénu, bude pro nás daleko těžší bojovat o mistrovské tituly. Vyšší úroveň světových turnajů však přispěje i k rozvoji domácího hokeje.“ (Československý sport, 1974, č. 220, s. 7)

Ke sportovnímu střetu Evropy se zámořím se vyjádřil i významný československý trenér Karel Gut (tamtéž, č. 235, s. 2), podle nějž je série užitečným materiálem ke studiu rovněž pro Československo. Vyzdvihuje například fakt, že v utkáních mezi Kanadou a SSSR probíhá hra mnohem plynuleji než v československé nejvyšší lize.

6. 2. 1. 3. *Téma 3: Poučený přístup Kanady*

V rámci příslušných československých periodik tvořilo třetí nejvýznamnější celek téma s názvem *Poučený přístup Kanady* dohledatelné v 8 z celkového počtu 70 textů (11,4 %).

Do tohoto tématu byly začleněny články informující o tom, že Kanadané přistupují k Summit Series jinak, než tomu bylo před dvěma roky. Čtenáři v ČSSR se mohli dočíst o důkladnější přípravě kanadského týmu, případně o umírněných prognózách výsledku série ze strany zámořských médií. Poučenější přístup profesionálních hráčů rovněž slouží hokejovým představitelům východního bloku jako podklad pro názor, že Kanadané jsou silnější než v roce 1972, případně stejně silní.

Autor v textu s titulkem Harrisův pokus například rozebírá i vliv nového trenéra kanadské reprezentace: „Bill Harris není Harry Sinden. Není ani namyšlený, ani nepodceňuje sovětský a vůbec evropský hokej. Hrál za kanadské národní mužstvo a působil tři roky ve Švédsku jako kouč švédského národního mužstva. Za tu dobu vedl mnohokrát své svěřence v utkáních proti SSSR, ČSSR i Finsku a má svoje vlastní přímé poznatky a zkušenosti.“ (Československý sport, č. 220, s. 6)

Samotný Harris pak například tvrdí, že jeho tým nemůže proti Sovětům obstát s ofenzivním pojetím hry, a proto velkou část přípravného období zabere práce na perfektní sebranosti obranných dvojic (Práce, č. 212, s. 8).

6. 2. 1. 4. *Téma 4: Zájem o sérii*

Téma, jež se v rámci zkoumaných tiskovin ukázalo jako nejméně četné, nese název *Zájem o sérii*. Můžeme ho nalézt pouze ve 3 z celkového počtu 70 článků (4,3 %).

Do této tematické kategorie byly zařazeny texty prezentující Summit Series z roku 1974 jako zásadní sportovní událost sledovanou médii a fanoušky z Evropy i ze

zámoří. Na základě toho se lze dočíst, že série, kterou s přehledem ovládli hráči Sovětského svazu, dosáhla i na území poražených Kanadčanů minimálně stejné popularity jako Summit Series z roku 1972.

Redaktor Zdeněk Valenta, přímý účastník zápasů na moskevské půdě, například píše: „Dvorec sportu v Lužnikách je obležen fandy, většinou těmi, na něž už lístek nezbyl. V hotelu se ptají, komu budete fandit. (...) Ještě než oba týmy včera vyjely na led, bylo jasné, že v Lužnikách je akreditováno přes 300 novinářů z 15 zemí. Z nich velkou početní skupinu tvoří Kanadčané.“ (Československý sport, č. 233, s. 7)

6. 2. 2. Tematické okruhy v jednotlivých denících

TABULKA: Tematické okruhy v Rudém právu (Summit Series 1974)

<i>Název tematického okruhu</i>	<i>Počet článků</i>	<i>Podíl na celku (21 článků)</i>
Kritika kanadské strany	7	33,3 %
Prospěšnost série	3	14,3 %
Poučený přístup Kanady	2	9,5 %
Zájem o sérii	0	0 %

TABULKA: Tematické okruhy v Práci (Summit Series 1974)

<i>Název tematického okruhu</i>	<i>Počet článků</i>	<i>Podíl na celku (21 článků)</i>
Kritika kanadské strany	3	14,3 %
Prospěšnost série	1	4,8 %
Poučený přístup Kanady	2	9,5 %
Zájem o sérii	0	0 %

TABULKA: Tematické okruhy v Československém sportu (Summit Series 1974)

<i>Název tematického okruhu</i>	<i>Počet článků</i>	<i>Podíl na celku (28 článků)</i>
Kritika kanadské strany	2	7,1 %
Prospěšnost série	6	21,4 %
Poučený přístup Kanady	4	14,3 %
Zájem o sérii	3	10,7 %

Dá se konstatovat, že vybrané deníky v rámci vlastního obsahu podobně referovaly pouze o novém přístupu kanadské reprezentace, jež si tentokrát lépe uvědomovala sílu protivníka i vlastní možnosti (téma *Poučený přístup Kanady*). V dalších tematických liniích už se jednotlivá periodika rozcházejí.

Například Rudé právo hned ve třetině z 21 textů utváří negativní obraz o kanadském hokeji a jeho národním mužstvu. Protiklad k obsahu stranicky vydávaného deníku opět tvoří Československý sport, který při informování o Summit Series 1974 vyzdvihuje především pozitivní dopad série, jež má vést k rozvoji hokeje i k obohacení zápasových aktérů. Téma *Prospěšnost série* se objevuje ve více než pětině z 28 článků. Sportovní periodikum kritizuje hokejovou Kanadu jen ve dvou článcích, ale propagandisticky zabarvený obsah uplatňuje i v tematickém okruhu Zájem o sérii, kde zveličuje význam události, jíž se přitom nezúčastnili nejlepší kanadští hokejisté. Ostatně ani československý tisk se Summit Series 1974 nevěnoval ani zdaleka v taková míře jako proslulejší Sérii století.

Potvrzuje to i obsah deníku Práce, u nějž spíš než analýza tematické agendy dává smysl popis jeho celkové neangažovanosti. V tomto periodiku se objevilo jen šest textů příslušejících do některého z tematických okruhů. Moskevských zápasů se navíc nezúčastnil žádný redaktor Práce, což bylo v rámci zkoumaného československého tisku zcela ojedinělé.

Závěr

Bakalářská práce se zabývala mediálním obrazem tzv. Summit Series z let 1972 a 1974 v československých médiích. Pro obě tyto sportovní akce, při nichž se poprvé střetli hokejisté Sovětského svazu a zámořští profesionálové, platilo, že nabyly nejen sportovní, ale i politický rozměr. Uskutečnily se totiž v 70. letech 20. století, v období studené války mezi západním a východním blokem, jehož součástí bylo i Československo, kde tehdy probíhala Sověty řízená normalizace. Ta ukončila liberalizační procesy z období Pražského jara a navrátila model silně autoritativního řízení státu, což se projevilo i v mediální sféře.

Cílem výzkumu bylo na základě kvantitativní analýzy zjistit, v jaké míře se československý tisk Summit Series zabýval a jak se při tomto informování uplatnila komunistická propaganda. Práce se nejprve věnovala teoretické části, která objasnila socio-historický a mediální kontext doby a posloužila jako podklad pro samotný výzkum. Ten využil relevantní texty ze tří celostátních periodik – Rudého práva, Práce a Československého sportu – v celkovém časovém rozmezí 15 týdnů. Výsledky byly následující:

O obou zkoumaných událostech podle očekávání nejobširněji referoval Československý sport hojně využívající titulní stranu, což v zásadě neplatilo o Rudém právu ani Práci. Kvantitativní šetření rovněž odhalilo, že Summit Series z roku 1972 měla v československém tisku mnohem větší ohlas než ta pozdější, kterou se zabývalo o 59 článků méně (celkově jen 70). Z tohoto pohledu je zajímavá tematická linie v Československém sportu s názvem Zájem o sérii, podle které byly obě události srovnatelné, co se týče mediálního i diváckého zájmu.

Ve spojitosti s tematickými okruhy lze konstatovat, že v případě Summit Series 1972 byl propagandisticky zbarvený obsah výraznější. Sportovní střet mezi Kanadou a Sovětským svazem byl prezentován jako událost, při níž se zbořil dlouholetý mýtus, že profesionální hokej nemá na světě konkurenci. V důsledku toho došlo k adoraci sovětského, případně i evropského sportu. Zásadní místo při informování čtenářů mělo i utváření negativního obrazu o kanadském hokeji, k čemuž přispěla přílišná tvrdost

profesionálních hráčů. Negativní vykreslování kanadské hokejové školy bylo v rámci tematické agendy stěžejní i o dva roky později, kdy už se ale výrazněji uplatnil i pohled, že Summit Series v různých ohledech přispívá k rozvoji hokeje.

Rozdíly v ideologickém zatížení obsahu se daly vypořádat i při srovnání jednotlivých titulů. Sportovního soupeření Kanady a SSSR nejvíce zneužilo Rudé právo celkově zaměřené zejména na kritizování zámořského hokeje. Toho zjištění není překvapivé, neboť šlo o periodikum vydávané politickou stranou.

Naopak Československý sport, specializovaný titul vydávaný dobrovolnou společenskou organizací (ČSTV), se kromě utváření negativního obrazu o soupeři zaměřil i na témata, jež byla u jiných periodik okrajová. Zmínit lze například významné zastoupení okruhů *Představování hokejové školy* a *Prospěšnost série*.

Poměrně zvláštní úlohu sehrálo periodikum Práce. Zatímco při Summit Series 1972 mohlo čtenářům nabídnout určitý kompromis mezi Rudým právem a Československým sportem, o dva roky později poskytovalo jen silně neangažovaný obsah, jehož základ často tvořilo strohé informování o průběhu události.

Summary

My bachelor thesis dealt with a media portrayal of so-called Summit Series from the years 1972 and 1974 in the Czechoslovakian media. Both events, where the Soviet Union hockey team played overseas professionals for the first time, gained political dimension. They took place in the 1970s during the Cold War between the Western and the Eastern bloc, which included Czechoslovakia, where a Soviet-ruled normalization was taking place. This ended liberalization coming from the Prague Spring and re-established model of strongly authoritative government which was reflected in the media.

Objective of my research was to, based on quantitative analysis results, determine to what degree the Czechoslovakian press covered Summit Series and how the communist propaganda influenced it. Thesis contains theoretical part, which clarified socio-historical and medial context and served as a foundation for the research, which used relevant texts from three national periodicals - Rudé právo, Práce and Československý sport - during a period of 15 weeks. Results were following:

Both events were, as expected, most broadly covered by Československý sport, which also frequently used its front-page for this purposes, unlike Rudé právo or Práce. Quantitative analysis determined that 1972 Summit Series had much greater reaction in the Czechoslovakian press than the latter one, which was covered by 59 less articles (only 70 in total).

When it comes to thematic courses 1972 Summer Series, propagandist aspect was more considerable. A game between Canada and the Soviet Union was set out to be an event which would break a stereotype that a professional hockey is unrivalled, which led to an adoration of Soviet and European hockey. Important part of the coverage was creating negative image of Canadian hockey caused by, amongst others, excessive roughness of professional players. Setting up a negative image of Canadian hockey was also crucial in the latter event, a view presenting the idea that Summit Series has a positive influence on progress of the hockey sport, had more place.

There were differences in the ideological aspect between the newspapers. Rudé právo used the game between Canada and Soviet Union the most - mainly by mentioned criticizing of over-seas hockey. This result is not surprising since the newspaper was published by a political party.

Československý sport, a specialized sports newspaper, published by volunteer civic organization (ČSTV) focused on other topics less covered in the other newspapers as opposed to only creating a negative image of the rival.

Práce had quite an odd role: while in the case of 1972 it provided with a compromise cross between Rudé právo and Československý sport, two years later it had exclusively unideological content, which contained mainly of plain reporting.

Použitá literatura

DRULÁK, Petr, 2009. Metafory studené války: interpretace politického fenoménu. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 80-736-7594-3.

BRADLEY, John, 1994. Válka a mír po roce 1945: Dějiny vztahů mezi Sovětským svazem a Západem. Vyd. 1. Praha: Victoria Publishing, 199 s. ISBN 80-856-0572-4.

NÁLEVKA, Vladimír, 2003. Studená válka. Vyd. 1. Praha: Triton. ISBN 80-725-4327-X.

BÁRTA, Pavel a Martin LESCHINGER, 2005. Velké okamžiky ledního hokeje: Evropa proti zámoří 1972-2005. Vyd. 1. Ústí nad Orlicí: Martin Leschinger – Flétna. ISBN 80-903-6520-5.

ESPOSITO, Phil a Peter GOLENBOCK, 2004. Thunder and Lightning. Vyd. 1. Toronto: McClelland & Stewart Ltd. ISBN 07-710-3086-X.

TREŤJAK, Vladislav, 1977. Hokej, moje láska. Vyd. 1. Praha: Lidové nakladatelství.

HERFURT, Ivan, 1998. Hokejová série století: Zlaté Nagano '98. Vyd. 1. Praha: Bohemia. ISBN 80-858-0333-X.

GUT, Karel a Gustav VLK, 1990. Světový hokej. Vyd. 1. Praha: Olympia. ISBN 80-703-3056-2.

JENŠÍK, Miloslav, 2011. Zlatá kniha ledního hokeje: Historie a současnost nejrychlejší sportovní hry. Vyd. 1. Praha: XYZ. ISBN 978-807-3880-903.

STRÁNSKÝ, Jiří, 1994. Historie National Hockey League: 1917 - 1993. Vyd. 1. Praha: Kentaur. ISBN 80-852-8554-1.

KAPLAN, Karel, 1993. Československo v letech 1967-1969. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. ISBN 80-042-6142-6.

RATAJ, Jan a Přemysl HOUDA, 2010. Československo v proměnách komunistického režimu. Vyd. 1. Praha: Oeconomica. ISBN 978-802-4516-967.

BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ, 2011. Dějiny českých médií: od počátku do současnosti. Vyd. 1. Praha: Grada. ISBN 978-802-4730-288.

KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG, 2010. Dějiny českých médií 20. století. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 978-807-3676-988.

KÖPPLOVÁ, Barbara a Radim WOLÁK, ed., 2008. Česká média a česká společnost v 60. letech. Praha: Radioservis. ISBN 978-808-6212-944.

REIFOVÁ, Irena, 2004. Slovník mediální komunikace. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 80-717-8926-7.

TRAMPOTA, Tomáš a Martina VOJTĚCHOVSKÁ, 2010. Metody výzkumu médií. Vyd. 1. Praha: Portál, 293 s. ISBN 978-807-3676-834.

Internetové zdroje

SAFIRE, William, 2006. Islamofascism, anyone?. In: The New York Times [online, cit. 2015-02-07]. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/2006/10/01/opinion/01iht-edsafire.2988871.html>

ORWELL, George, 1945. You and the Atomic Bomb. In: George Orwell [online, cit. 2015-02-07]. Dostupné z: http://orwell.ru/library/articles/ABomb/english/e_abomb

Epochs: 1957-1974. In: International Ice Hockey Federation [online, cit. 2015-02-18]. Dostupné z: <http://www.iihf.com/iihf-home/history/the-iihf/epochs/1957-1974/>

Periodika

Rudé právo, 1972. Praha: Ústřední výbor KSČ.

Rudé právo, 1974. Praha: Ústřední výbor KSČ.

Československý sport, 1972. Praha: Československý svaz tělesné výchovy.

Československý sport, 1974. Praha: Československý svaz tělesné výchovy.

Práce, 1972. Praha: Revoluční odborové hnutí.

Práce, 1974. Praha: Revoluční odborové hnutí.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Seznam nalezených článků k Summit Series 1972 (tabulka)

Příloha č. 2: Seznam nalezených článků k Summit Series 1974 (tabulka)